

KONYA VE KARAMAN KÜTÜPHANELERİNDE MEVCUT
KARAMAN-OĞULLARI İLE İLGİLİ YAZMALAR
ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

Şehabettin Tekindağ

Yaz aylarında Konya ve Karaman kütüphanelerinde bulunup Karaman-oğulları'na âit bilgi ve haberleri ihtivâ eden önemli yazmalar üzerindeki çalışmalarımız, uzun süre devam etti. Özellikle bilinmeyen veya az bilinen eserlerin tespiti sırasında bu beyliğin siyâsî, iktisadî ve edebî durumlarına katkıda bulunan orijinal eserlere, bâzı önemli yazmalara tesadüf ettik. Bu kısa makalemizde, ancak, benzerleri arasında çok eski denilebilecek yazmalar ile konumuz için yeni bir takım bilgi ve haberler vereceği kanaatinde olduğumuz nüshalardan bahsedildi. Hemen belirtelim ki, bu makale, adı geçen eserler ve müellifleri hakkında, tam ve mükemmel bir araştırma mahiyetinde değildir. Burada yapılmak istenilen şey, konumuzla ilgili yazma eserleri meydana koymaktan ibarettir. Asıl esaslı tedkikler, şüphesiz, bundan sonra, Karaman-oğulları adlı kitabımız kaleme alınırken yapılacaktır.

I. İzzet Koyunoğlu Kütüphânesi

(i) Türkçe Yazmalar

1. Muhammed b. İbrâhîm b. Muhammed b. Zâhîr el-Hanafî, *Kaşfu'l-Gumam an Ahbâr'l-Umam tercümesi*,

H. 823 senesi Muharrem'inin 15'inde dünyaya gelen müellif¹ in H. 810-833 = M. 1407-1430 seneleri vak'alarını kapsayan mufassal bir Memlûk tarihi olup, baş tarafı eksik ve sonu noksandır. Eser, Kanunî devrinde² Leysî Çelebî (=Pîr Ahmed Çelebî)³ tarafından türkçeye tercüme edilmiştir⁴. Bütün Orta-Doğu olaylarından, özellikle «*beyân-ı feth-i Kıbrıs ve esir şüden-i melikeş*» başlığı altında Kıbrıs'ın Memlûklar tarafından alınmasından⁵ ve bu sırada Memlûklara karşı Kıbrıs'a yardım eden Karaman-oğlu Ali Bey Türkmenlerinin akibetlerinden⁶ bahseden müellif, el-Melikü'l-Eşref Barsbay (1422-1438)'a kadar gelen Memlûklu-Osmanlı, Şahruh-Barsbay ilişkileri üzerinde durmaktadır. Nitekim, 833 senesi Muharrem'inin 24'ünde Mısır'a gelen Şahruh elçisinin Kâ'be'ye örtü (=Kisve, Kis-

1 «Çun zamân-ı hicret-i Fahr-ı âlem sekiz yüz yigirmi üçüncü yıla üçüncü günde işbu tarih-i mükerrem yâni Kitâb-ı Keşfu'l-Gumem kâtibi Muhammed ibn İbrahim b. Muhammed b. Zâhirü'l-Hanefî ol yılın Muharrem'inin on beşinci ginesi dünyaya geldi», 163/a, str. 5-8.

2 «Bu bizim zamanımızda Sultân-ı çarb-u-harb ve Hâkân-ı şark-u-garb ve burhân-ı rûz-u-şeb ve maksem-i rızku'r-Rab Sultân İbn Sultân ibn Sultân ibn Sultân Süleyman Hân ibn Sultân Selim Hân...», 148/a.

3 H. 913'de Bursa'da vefât eden Leys Celebî (= Nureddin Hamza) nin oğlu olup H. 952'de vefât etmiştir. Bu zat ile babasının Osmanlı Kanunnâmelerinin tanzimindeki rolleri hak. bk. *Kanunnâme-i âl-i Osman*, TOEM, İstanbul, 1330, s. 6 v.d.

4 *Dilersen Leysîya derdine çâre* *Dua gevherlerin saç şehriyâre*
Ola tâ haşredeki devletde bâki *Dola âlem-i fesası tumpuraki*
Ferâgat eyle ahvâl-i cihândan *Ele al tercüme nakl eyle andan*
205/a.

5 Temmuz 1426'da Barsbay tarafından Kıbrıs'a gönderilen Aynal el-Cekemî, emrindeki donanma ile Limasol'u zapt ettiği gibi, Memlûk kuvvetleri kumandanı Tagrî-birdî el-Mahmûdî, 7 Temmuzda Kıbrıs kuvvetlerini mağlup edip, Kral Janus'u esir etmeye muvaffak olmuştur, bk. İbn Tagrî-birdî, *en-Nucûmu'z-zâhire*, nşr. W. Popper, VI, 606; ez-Zâhiri, *Zubtedü Keşfi'l-Memâlik...*, nşr. Ravaisse, s. 238. Krş. A. Darrag, *L'Egypte sous le règne de Barsbay*, Damas, 1961, s. 256 v.d., Ş. Tekindağ «Memlûk Sultanlığı tarihine toplu bir bakış», TD, 25 (1971), s. 26. not. 31-33.

6 Memlûklar aleyhine gelişen Karaman-Kıbrıs münâsebetleri sırasında, Karamanlıların, Memlûklara karşı müdafaa maksadıyla, Niğde'ye hâkim bulunan Ali Bey'in oğlu kumandasında Kıbrıs'a gönderdikleri kuvvetler, 1426/7 Temmuzunda Memlûklarla yapılan savaşta, Katalanlar gibi, kılıçtan geçirilmiştir, bk. Tagrî-birdî, *Nucûm*, VI, 606 v.d., A. Darrag, *ayn. esr.*, s. 256 v.d., Ş. Tekindağ, *ayn. mak.*, s. 26, not 32.

vetü'l-beyt ve kisvetü'l-Hucra aş-Şerife)⁷ örtmek talebi ile Barsbay'ın cevabı Yakın-Doğu'da hâkimiyet bakımından çok önemlidir: «*Sene 833 senesinin Muharrem'inin yigirmi dördünde Şahruh tarafından Mısır Sultanı'na kâsüd gelüb mektub getirüb Şerh-i Buhârî-i İbn Hacer⁸ taleb idüb ve bir dahi Şeyh Takiyü'd-Din Makrîzî'nin Sulûk li-duvel'l-Mulûk dinilen tarihini dahi taleb idüb ve bir dahi mektubunda Ka'be-i Şerifei ben örten dimiş bu ahbârın cümlesini aslâ isgâ itmedi ne kitabına imân getirüb ve ne resûlune imân getürdi ve cevâb-ı mektub ol vechile buyurdi ki, bu vechile kelimât itmesün evvelden ol makam-ı şerifi örtücü vardur, ol mânâyı hâtrlarından çıkarsunlar didi, 315/a*»⁹.

Müellif, bazı hususlarda Makrîzî'yi tenkid etmekte, buna mukabil, Leysî, dâima Makrîzî'yi müdafaa eder görünmektedir (eserin arabça olan tek nüshası hak. bk. TSM Revân Ktp. Nr. 1559.)

2. Kâtip Yahya b. Muhammed, *Menâhicü'l-İnşâ*,

Muhtelif takrîr (meselâ : *Takrîr-i niyâbet*) ve mektupları ihtivâ eden bu Mecmua¹⁰, Mollâ Gürânî (= *al-Mustihüddin al-Fakîr al-Meşhur bi-Gürânî*, öl. 1488¹¹) tarafından istinsah edilmiş olup, son- da kendi el yazısı ile imzası vardır. Özellikle Karaman-oğlu II. İb-

7 Kur'an âyetleri, Peygamberin eshâbının ve hediye edenin isimlerini hâvî kırmızı ipekten mamûl bir kisve (= örtü)nün târifî hak. bk. Gaudefroy Demombynes, *Notes sur la Mecque et Médine*, RHR, 1918, s. 17. Krş. Tresse, *Le Pèlerinage Syrien*, 55 (burada Abdülaziz'in kisvesi de târif olunuyor).

8 Burada bahis konusu olan eser *Fethü'l-bârî fi Şerhi'l-Buhârî* adını taşı- makda olup, Orta-Doğu'da 300 miskale satılıyordu, bk. C. Van Arendonk, *Isl.*, Ans. V/II, 736.

9 10 sene sonra (848 = 1444), Memlûk Sultanı Çakmak zamanında Şah- ruh'un yeni bir *kisvetü'l-Ka'be* göndermek suretiyle giriştiği teşebbüs de, bir evvelki gibi red edilmiştir, bk. İbn Tagrî-birdî, *en-Mucûmu'z-Zâhire*, Ayas. Ktp. Arab. Yazm. Nr. 3499, VII, 131.

10 İstinsah tarihi 890=1485 olan bu önemli *Mecmua*'nın diğer bir nüshası için bk. Bibl. Nat. Suppl. Turc. Nr. 660, istinsah tarihi : 889=1484. Krş. İ.H. Uzunçarşılı, «İbrahim Bey'in arabça Vakfiyesi», *Belleter*, I, 1937, s. 120 v.d.

11 Hayatı ve eserleri hak. bk. es-Sehâvi, *ed-Dav'u'l-Lâmîf*, Kahire, 1353, I, 241 v.d., Taşkôpri-zâde, *Şekâ'ik*, trc. M. Mecdî, İstanbul, 1269, s. 102 v.d. Krş. A. Ateş, «Mollâ Gürânî», *IA*, VIII, 406 v.d.

rahim Bey'in II. Murad ile yaptığı *Sevkend-nâme* yer almaktadır¹². *Mecmua*'nın sonunda Mollâ Gürânî (= *el-Muslihü'd-Din el-Fakir el-meşhur bi-Gürânî*) ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır.

3. Es-Seyyid Muhammed Nûrbağ, *Câmî'ü'l-Latâ'if fi Şerhi Ahvâl-i-Seyyid Alâeddin eş-Şeyh Ali es-Semerkindî b. es-Seyyid Yahya eş-Şîrvânî*,

Eseri arabça ve farsçadan tercüme eden es-Seyyid Muhammed Nûrbağ, es-Seyyid Alâeddin eş-Şeyh Ali es-Semerkindî'den naklen, babası Seyyid Yahyâ-i Şîrvânî (ö. 1464-5)¹³'nin 832=1429'da Karaman-oğlu II. İbrahim Bey zamanında, önce Konya sonra da Lârende'ye gelip bu bölgenin ileri gelen irfan sahibi kimseleri tarafından hürmetle karşılanmasını anlatmakta ve Lârende (=Karaman) ülemâsının ricaları üzerine kaleme aldığı «*Tefsîr-i Şerîf*»ten bahsederek «*ol tefsîr-i bi-nazîri nice fudela-i Karaman el üstünde tutub nice mahallerin hazret-i şeyhden kıraat etmiş*» olduklarını açıklar (eserin eksik diğer bir nüshası için bk. Hacı Mahmud Ef. Ktp. Nr. 4645).

4. Maḥmûd b. Ahmed es-Sofyâvî, *Mesâlikü'l-Memâlik* (= *İb-retnüma*),

Sofya'da doğmuş olmakla beraber sonradan kendisini Samakov'a da nisbet eden (*müvelliden sümme es-Samakovi*) müellif, *Acâ'ibü'l-Mahlûkât*, Tarih-i Taberî ve sâir kitablardan telhis etmek suretiyle, yeryüzünü tasvir etmiş, İslâm tarihinden, Moğollardan ve son fasılda (*fasl-ı Şanzühüm*) da Âl-i Osman'dan bahsederek kitabını «*Şeh-i Süleyman-zamân gitdi Sigetvar üstüne*» cümlesiyle bitirmiştir.

«*بنکم ابراهيم بکم مرحوم محمد ارغلی الفرامانی آلوی تشکری کلامنه قویوب صدق 12 و اخلاصه بلاجله اند ایچوب ایدورم که مراد بکوک و اوغلی محمد بکوک دولتترین و رفعتترین ... دلیان*» bk. 77/a.

13 Halvetî tarikatının ikinci piri olan Seyyid Yahyâ el-Şîrvânî hak. bk. Lâmi'i, *Nejehatu'l-Uns tercümesi*, İstanbul, 1289, s. 574 v.d., Taşköprü-zâde, *Şekâ'ik tercümesi*, trc. Mecdi, İstanbul, 1269, s. 287 v.d. Tafsilât için b. T. Yazıcı, «Fetih'ten sonra İstanbul'da ilk Halvetî Şeyhleri», *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, II, 1956, s. 87 v.d.

5. Lokman, *Kitâb-ı Esrarnâme-i Âşîkân*,

Lokman adının taşıyan müellifin¹⁴ eseri, Selçuklulardan kısaca bahsedilmiş olmasına rağmen, Kanûnî'ye kadar devam eden manzum bir Osmanlı tarihidir; Şehzâde Süleyman (sonradan Kanûnî) nâmına kaleme alınmıştır :

اولم لقمان اوليانك عاشقى
اهل دل اولان بلور اول عاشقى
هرکه بو پیری دعاده یاد اید
حق تعالی هر دم اتی شاد اید
کلاهی اولیادان اولدی احسان
دزلدی اشبو نظمه دره مرجان
بنام شاه زاده آل عثمان
سلیمان بن سلیم بن بازید خان

Özellikle, Bayezid devri olayları üstünde duran müellif, Bayezid'i şu sıfatlarla öğmektedir :

علم و عابد و زاهد درویشان
سید و سادات هر اهل نشان
شیخ اصحاب مریدان فقیر
اهل تجرید غربا و حقیر
سایسنده خوش کجیب شاد اولدیر
7/a هر نه مقصود استدیلهر بولدیر

14 Diğerleri III. Murad devri şehnamecilerinden Lokman b. Seyyid Hüseyin el-Ağurî Uzmevî olup, 1010=1601'de ölmüştür. Eserleri hk. bk. F.E. Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, İstanbul, 1961, I, 221 v.d.

Kitab H. 1119'da Halil b. Eyyub tarafından istinsah edilmiştir¹⁵.

6. Bekâ'i, Divân,

Karaman - ili halkından olduğu veya Karaman-oğullarına karşı özel bir sevgi beslediği anlaşılan müellif :

*Azm-i sefer-Kerden-i şehriyâr
Ve fethi şuden-i Koyh-Hisâr, 1/a*

beyti ile başlamakla beraber, Karaman-oğlu II. İbrahim Bey (öl. 1464)'in son zamanları ve ölümü¹⁶ ile çıkan siyâsî buhran yüzünden oğullarının Ak-Koyunlular ve Osmanlılarla olan mücadelelerini¹⁷ anlatmaktadır :

*Çu İbrahim Bey itdi intikali
Kalur atlı oğl¹⁸ dinle nola halî
Ulu oğlının İshak'da adı
Ana mülke şeh itmekdi muradı*

*Pir Ahmed Konya tahtında oturdu
Ana virmişdi ânı anda turdu¹⁹*

15 Bu önemli eseri ilk defâ şu makalemizde etraflıca kullandık, bk. «Bazeyid'in ölümü meselesi», TD, 24 (1970), s. 10, not. 38; s. 13, not 52.

16 Karaman-oğlu'na bir gün ecel câm
Sunub içirdi dehrin kâm-ı nâ-kâm
Düketdi ömri devri zemâne
Gözüm yumdu vedâ itdi cihâne (3/a).

17 Bu mücadeleler hak. bk. Şehabettin Tekindağ, «Son Osmanlı-Karaman münasebetleri», TD, 17-18 (1963), s. 49 v.d.

18 İbn Tagrı-birdî (bk. Havâdisu'd-Duhâr, III, 487), 6 veya 7 oğlundan bahsetmektedir. Şikârî'ye göre (Karaman-oğulları tarihi, ngr. M. Koman, s. 191), İbrahim Bey'in Osman-oğlu kızından en büyüğü Kasım olmak üzere, Alâeddin, İshak (880-1475 tarihini hâvî bir gümüş sikkesi bulunan, bk. İ. Galib, TSM., s. 116, nr. 172. Krş. H. Edhem, TOEM, 1328, s. 876. Ayr. bk. Râzî-zâde Münib, Fihrist, 51/b; bu Şehzâdenin Ulu oğul İshak'dan ayrı olduğu anlaşılmaktadır), Halil, Pir Ahmed, Yakub ve Küçük Mustafa adlarındaki yedi oğulnu belirtir.

19 Bu kayıd (4/a), Pir Ahmed'in kardeşleri Kasım, Karaman, Alâeddin, Süleyman, Nûre Süfi ve Karamanlı eşrafla işbirliği yaparak, daha babasının

Bekâ'i, bu karışıklıklar sırasında Kasım Bey'in Uzun Hasan'a elçiler gönderip, onun yardımını talep ettiğini söylerse de :

*Karaman'a diler Kasım ol şâh
Ann ola cemi' taht-ı dergâh
Uzun Hasan'ı idindi penâh ol
Kim ann himmetiyle ola şâh ol
Âna gönderdi elçiyle begler
Yazub nâme tazarrûlar dilekler²⁰*

sonradan Ulu oğul İshak Bey'in Uzun Hasan'ı karşılayarak, Pir Ahmed'le yapılan savaşları anlatmaktadır :

*Heman İshâk Bey istikbal itdi
Buluşdı ve Karaman'a iletđi
Pir Ahmed'le buluşub cenk iderler
Pir Ahmed'e cihânı tenk iderler²¹
bk. Divân.*

Eserin 48 beyitlik bir kısmı Konya Halkevi Mecmuası'nda (1948, s. 118 v.d.) yayınlanmıştır.

7. Râzî-zâde Münib (Abdurrahman Münib b. Abdullatîf Râzî, öl. 1155 = 1742), Fihrist-i Düvel,

Adem'den 1138 = 1725 tarihine kadar gelen umûmî bir İslâm ve Türk tarihi. Karaman-oğulları'nın zuhuru hakkında verilen kısa bilgiye rağmen, önemli bir âile kütüğünü (51/b), bir de Mehmed

sağlığında, Konya'da emirliğini ilan etmesi hakkında kaynaklarda mevcut haberlerle (meselâ bk. Angiolello, Histoire Turchesca, 1300-1514, ngr. I. Ursu, s. 40. Krş. Kemalpaşa-zâde, Defter VII, ngr. Ş. Turan, s. 238; Dursun Bey, Tarih-i Ebu'l-Feth, s. 121) bağlaşmaktadır.

20 Bk. Divân, 4/a. Bu ifâde, Şikârî'deki kayıdla ilgilidir, bk. Karaman-oğulları tarihi, Millet Ktp. Türk. Yazm. Nr. 457, s. 181; ngr. M. Koman, Konya, 1946, s. 192. Halbuki, Kasım Bey'in Mısır'a, Memlûklara başvurduğu bilinmektedir, bk. es-Schâvî, ed-Dav', I, 155; Angiolello, eyn. esr., s. 39.

21 Bk. Divân, 4/b. Yapılan savaşlar ve ilgili bibliyografya için bk. Şehabettin Tekindağ, «Son Osmanlı-Karaman münasebetleri», TD, 17-18 (1963), s. 51, not. 35.

Tâ'ib'in hatt-ı destiyle yazılı bir hâşiyeyi (62/a) ihtivâ etmektedir²². Râzi-zâde, bir çok önemli kayıtların bulunduğu eserinde, Aksaray Kadısı tarafından zehirlendiği bilinen son Karaman beyi Kasım Bey'in²³, Hersek-oğlu Ahmed Paşa korkusu ile Hasan Bayındır-ı oğlu Sultan Yakub'un yanına firâr ettiğini²⁴ ve bu suretle Karaman beyliğinin son bulduğunu zikreder.

(ii) Farsça Yazmalar

1. Muḥammed b. Maḥmûd el-Aksarâyi, *Risâle*,

Kerîmüddin Maḥmûd b. Muḥammed el-Aksarâyi²⁵'nin oğlu olması muhtemel olan müellif, *ilm-i tefsîr* ve hadîs hakkında suallicevablı farsça *Risâlesi*'ni *Emîr-i Muazzam Zâbirü'l-Haremeyn Sebebü'd-Devle ve'd-Dîn Adudü'l-Mulûk ve's-Selâfîn* olarak tavsif ettiği Şeyh Süleyman el-Karamânî'nin oğlu «*min evlâd-ı Şeyh Süleymân el-Karamânî*»na halini arz etmek üzere kaleme almıştır. H. 1029'da istinsah edildiği anlaşılan bu *Risâle*'nin ithaf edildiği Şeyh Süleyman'ın oğlu, muhtemelen amcası Alâeddin Ali Bey'e darılarak, Karaman seferine hazırlanan Kadı Burhaneddin Ahmed'in yanına sığınan Şeyh Hasan²⁶ olmalıdır.

(iii) Arabça Yazmalar

Eş-Şeyḥ el-Fâdil el-Ârif Faḥreddin Usmân b. Ebû Bekr b. eş-Şeyḥ Muḥammed b. Zureyk el-Umerî eş-Şâfi'i, *Kitâbu'l-Bustân fi ba'zı ahbârı Âli Usmân*,

22 Diğer bir nüshası hak. bk. TSM., Revân Ktp. Nr. 1362.

23 Tafsilât için bk. Şehabettin Tekindag, «Son Osmanlı-Karaman münâsebetleri», TD, 17-18, s. 73 v.d.

24 Bu rivâyet Müneccim-başı (bk. *Sahâifü'l-Ahbâr*, III, 29)'ya istinat etmiş görünmektedir. Krş. A. Tevhid, MKIK, IV, 372.

25 Bu müellif hak. bk. *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, nşr. O. Turan, Ankara, 1944, s. 32 v.d.

26 « و در اثناء برادر زاده امیر علاءالدین قرمان امیر شیخ حسن از ایشان اعراض کرد
و جلای وطن نموده با اتباع و اشباع خود بحضرت سلطان پیوست »

bk. Esterâbâdî, *Bezm-ü-Rezm*, nşr. M.R. Kılıslı, İstanbul, 1928, s. 526, str. 17-18. Ayr. bk. *Takvîm*, Bibl. Nat. Turc. Nr. 180. Krş. Şehabettin Tekindag, «Karamanlılar», IA, VI, 323.

H. 1007 = M. 1598 senesinde İstanbul'da bulunduğu anlaşılan müellif, umûmiyetle Mustafa Cenâbî'nin *el-Aylemü'z-Zâhir*'ine istinad etmekte, nikrisden hasta olduğuna işâret ettiği Osman Gâzî'den başlayarak Mısır'ın fethine kadar gelen devreyi gayet orijinal bir şekilde anlatmaktadır. Müellif, Osmanlı padişahlarından Osman Bey'i *Sulânü'l-mücâhid el-Gâzî* (6/a) şeklinde tavsif etmekte olup, Murad Bey'in halk arasında *Gâzî Hüdâvend*²⁷ şeklinde tanıdığına²⁸ işâret ettikten sonra (7/b), Yıldırım'ın sıkı'n-nefes (= *hümmâ-i muhrîka*) den öldüğünü²⁹ zikrettikten sonra (10/b), Kirişçi Mehmed Çelebî'ye *Gıyâsüddin*, II. Murad'a *el-Melikü'l-Âdil Zeyneddin*, Fâtih'e *Muînüddin* ve Bayezid'e ise *el-Gâzî el-Velî Ziyâüddin*, lâkablarının verildiğini kaydetmemekte (13/b, 15/a, 20/a 27/b), İbnu'l-Uleyyif (EK I)'in II. Bayezid hakkındaki kasidesinden³⁰ bahsetmektedir (31/b v.d.). Bundan sonra 891 = 1486'da Endülüs müslümanlarının İspanyollara karşı Bayezid'den yardım talep eden mektublarından (= kasidesinden)³¹ bahseden müellif, Selim'in Suriye ve Mısır seferini aslına sâdik bir şekilde tafsil etmektedir (32/b-38/a).

II. Mevlânâ Müzesi Kütüphânesi.

1. *Risâle*, arabça yazma, nr. 2644.

Bu önemli *risâle*'de Eyyübî Meliklerine gönderilen mektupların sûretleri bulunmaktadır: (i) Tâcüddin el-Kindî'nin el-Melikü'l-

27 Hüdâvend veya Hüdâvendigâr, Selçuklu vezirleri ile kumandanları (Melikü'l-ümerâ = Beylerbeyi) hakkında kullanılan bir unvan olup (bk. el-Hasan b. Abdu'l-Mü'min el-Hoyî el-Muzafferî, *Ḳavâidü'r-resâil ve Ferâsidü'l-Fazl*, Fars. Yazm. Fatih Ktp. Nr. 5406, 60/a v.d., 61/b) sonradan sultanlara da unvan olarak verilmiştir: « سلطانله بی بو رسمه یازدله خدولندکار اعظم پادشاه »
« بی آدم ملک الرقاب الامم سلطان العرب والمجم غیاب الدوله والدين سلطام ... »
bk. *İnşâ Mecmuası*, yazınış: 952 = 1545, Konya, Mevlânâ Müz. Ktp. Nr. 2253, 1/b, str. 7-9.

28 « السلطان المجاهد مراد بن السلطان ارخان بن عثمان المشهور عند الناس بغازی خداوند » 7/6.

29 Bu meselenin münakaşası hak. bk. M.H. Yınanç «Bayezid», IA, II, 388 v.d. Bu makalenin tenkidi: M.F. Köprülü, «Yıldırım Bayezid'in intiharı meselesi», *Belleten*, 27, s. 591 v.d.

30 İbnu'l-Uleyyif, Bayezid'e Râlyye vezninde bir kaside sunmuştur, bk. *ed-Dürü'l-manzûm*, 116/b v.d.

31 Bu mektub hak. bk. Efdaleddin, «bir vesika-i müellim», TOEM, 4 (1328), s. 201 v.d.

Mu'azzam İsa b. el-Melikü'l-Âdil (Seyfeddin) Ebû Bekr b. Necmeddin Eyyûb (Kerak, 592-615 = 1196-1218) e gönderdiği mektup (20/b, str. 2 v.d.); (ii) aynı Melike Dımaşk (= Şam) hâkimi iken (1218-1227) gönderilen diğer bir mektup (25/b v.d.); (iii) el-Melikü'l-Eşref Musâ b. Ebû Bekr b. Eyyûb (Meyyâfârikin, 607-617 = 1211-1221, Şam, 626-635 = 1229-1238)e gönderilen mektup; (iv) Musul hâkimi el-Melikü'l-Âdil Nureddin Arslanşâh³² b. (İzzeddin) Mes'ud (b. Mevdûd b. Zengî b. Ak-Sungur et-Türkî) un bâzı adamlarının evlâdlarının babaları öldüğü için, İmâdedin Zengî³³'nin arzusu üzerine yazdığı tevki' sureti (57/b v.d.); (v) el-Melikü'l-Eşref Musâ b. Ebû Bekr b. Eyyûb'a yazılan mektub (52/a v.d.).

2. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî (öl. 1273), *Resâ'il ve Mürâselât* (= *Mektûbât*), Fars. Yazm. Nr. 2121. Neşri : F.N. Uzluk, düzelten : R. Akyürek, *Anadolu Selçukluları gününde mevlevî bitiklerinin ikinci kitabı*, İstanbul, 1937 (tahlil ve tenkidi : Şerefeddin Yaltkaya, *TM*, 1939, VI, 323 v.d.).

3. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Kitâb-ı Fihî mâ fih*, Fars. Yazm. Nr. 2120. Mevlânâ'nın hayatı ve sözleri bakımından önemli bir eser olup³⁴, Selçuklu Veziri Muinüddin Süleyman Pervâne (öl. 1278)'ye ithaf edilmiştir. Mevlânâ ile sıkı dostluğu bilinen Muinüddin³⁵, Konya'nın eşrafı gibi, onun semâ meclislerine (çalgılı ve şarkılı ziyâfet)

32 589 = 1193'da ölen babası İzzeddin Mes'ud'un yerine Mesul'a hâkim olan Nureddin Arslanşâh, babasının Hanefî olmasına rağmen, Şâfi'i mezhebini kabul ederek, 17 yıl 11 ay saltanat sürdüğünden sonra 607 = 1211'de Mesul dışında Şebbâre'de vefât etmiştir, bk. İbnü'l-Adîm, *Buğyetu'l-Taleb fi Târîhi Haleb*, nşr. A. Sevim, s. 302 v.d.

33 İmâdeddin Zengî b. Mevdûd b. Zengî b. Aksungur, Sincar hâkimi olup, Musul Emiri İzzeddin Mes'ud'la yaptığı anlaşma uyarınca, Sincar'a karşılık Haleb'i almış ve buraya yerleşmiş ise de (578 = 1182), çok geçmeden, Selâhaddin'in kuşatmasına marûz kalmıştır, bk. İbnü'l-Adîm, *Buğyetu'l-Taleb*, s. 284 v.d. Hayır sahibi bir kimse olup Sincar'da yaptırdığı medresede gömülmüştür, bk. İbnü'l-Adîm, *ayn. esr.* s. 295.

34 Eserin mahiyeti hak. bk. H. Ritter, *Celâleddin Rumi*, IA, III, 58.

35 Bu dostluk hak. bk. Sipehsâlâr (öl. 1321), *Menâkıb*, trc. M. Bahârî, İstanbul, 1331, s. 117, 121 v.d., Mevlânâ, *Mektûbât*, nşr. F.N. Uzluk, s. 21, 32, 39, 66, 87, 101 v.d., 117 v.d., 142.

katlıyordu³⁶. İşte bu dostluk üzerine, Mevlânâ, *Fihî mâ fih*'ini Pervâne'ye ithaf etmiştir. Özellikle, son varakda kayıtlı olup Selçuk tarihinin kısa bir kronolojisini ihtivâ eden H. 788 tarihli *Takvim*, dikkat çekici kayıtlar bakımından önemlidir (nşr. O. Turan, *İstanbul'un fethinden önce yazılmış tarihî takvimler*, Ankara, 1954, s. 74 v.d.).

4. Muhammed b. (Mecdü'd-Dîn) İshak b. Muhammed el-marûf bi-Sadreddin el-Konevî³⁷, öl. 1274, *Kitâbu'n-Nefehât*³⁸, Arab. Yazm. Nr. 1633.

XIII. yüzyılın en büyük Sûfilerinden olup vahdet-i vucüt (pantheisme) nazariyesini Anadolu'da yayan İbnü'l-Arabî (öl. 1240)'nin tesirinde kalan kıymetli öğrencisi Sadreddin³⁹, onun ölümünden sonra kitaplarının *Fihrist*⁴⁰'ini bize intikal ettirmiştir. 1476'da Karaman Eyâleti'nin vakıfları tespit edilirken tutulan defterde Sadreddin'in kütüphânesinde mevcut olduğu bildirilen bu *Fihrist*⁴¹'in bir kısmı yayı olmuş ise de, pek çoğu Konya'da Yusuf Ağa Kütüphânesi'nde bulunmaktadır.

Nefehât'ın bu nüshasında Sadreddin el-Konevî'nin Şerefeddin el-Hatîrî (EK II.) ile Şemseddin el-Cüveynî (EK III.)'ye gönderdiği mektub (110/a) yer almaktadır⁴².

36 «Mevlânâ sohbetinde sazla işret oldu» diyen Yunus Emre de (bk. Yunus Emre, *Risâlat al-Nushîyya ve Divân*, hazırlayan : A. Gölpınarlı, İst. 1965, s. 121), Mevlânâ ile görüşüp, onun semâ meclislerinde bulunmuştur, bk. Şehabettin Tekindağ, *Yunus Emre hakkında araştırmalar*, *Belleten*, 117 (1966), s. 76.

37 Kaynaklarda : *Kuşbu'l-muḥakkıḳîn Şeyh Sadreddin-i Konevî ḳaddesa'llahu sırrahu*, bk. Esterâbâdî, *Bezm-ü-Rezm*, s. 384; Vakfiyelerde : *Mürşid-i jarik-i Nebvî Hazret-i Şeyh Sadreddin-i Konevî rahimehu'llahu aleyhi rahmeten vâḳıaten*, meselâ bk. *Karaman Eyâleti Vakıfları*, nşr. F.N. Uzluk, Vr. 5.

38 Kitabın tam adı : *Nafahâtü'r-Rahmâniyye ve Semerâtu't-tecelliyâtü'l-İhtisâsiyyetü'r-Rabbâniye*, İstanbul'daki nüshaları hak. bk. O. Ergin, «*Sadreddin el-Konevî ve eserleri*», *Şarkiyat Mecmuası*, II, 1958, s. 74 v.d. Mükemmel bir nüshası hak. bk. Yusuf Ağa Ktp. Nr. 5468 (A. Ateş, «*Konya Kütüphânelerinde bulunan yazmalar*», *Belleten*, 61 (1952), s. 87 v.d.).

39 Bk. A. Ateş, «*Anadolu Kütüphânelerinden mühim yazma eserler*», *Tarih Vesikaları*, İstanbul, 1955, yeni seri I, levha XXVI v.d., levha XXX v.d.

40 Bk. Yusuf Ağa Ktp. Nr. 4989, s. 378 v.d.

41 Bk. *Fâtih devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*, hazırlayan : F.N. Uzluk, Ankara, 1958, s. 11 v.d.

42 Sadreddin'in pek çok kimseye yazdığı mektuplardan 30'ı Konya Der-

5. Aynı'l-Huseynî eş-Şâfi'i et-Tirmizî, *Divân*, Türk. Tazm. eski nr. 2420; yeni nr. 2406.

Önce Cender-ili (= Kastamonu)'nde Gıyâseddin Cem Çelebi'nin, sonra da Karaman-ili'nde, son Karaman Beyi Kasım Bey'in yanında bulunan şâir ve edib Aynı, «Sultan, Mirzâ, Sâhib-Kıran, Şâh, Dârâ, Yunan beyi⁴³, Emîrül-ümerâ ve'l-erman, Bahadır, Gâlib» lâkablari ile tavsîf edip⁴⁴ hakkında terci'-i bend şeklinde bir ağıt (= mersiye) yazdığı bu Karaman beyinin ölümü ile⁴⁵ Karaman ülkesinin nasıl harap olduğunu uzun-uzadıya tasvîr eder :

*Çünkü Sultan Kasım'ın nâzik teni oldu turâb
Vakti dür şimden girü mülk-i Karaman ol harâb
.....
Ol ümidin birkati hergiz yaşın hûn eyledi
Kendü yog oldu ve halkı dâhi magbûn eyledi
.....
Hâne-i âl-i Karaman ey dirig oldu harâb
Kandi zehr oldu ve Lütfi kahr anın sûy-ı serâb
.....
Çun sûtûn-ı hıyme-i şâhinşehi düşdi yere
Çetr-i şâhi düşse tanrı münkatî' oldu tınâb
.....
Mülk-i Yunan'da emâret-i resm mahv oldu dirig
Devleti gitdi saâdet-i ism mahv oldu dirig (s. 55 v.d.).*

gâh Kütüphanesinde, 17 tanesi de Râşid Efendi Kütüphanesinde (Nr. 490) ki *Neşehât* nüshasında bulunmaktadır. Bunlar hak. bk. O. Ergin, *ayn. esr.*, s. 80, nr. 13.

43 Kaynaklarda Mülk-i Yunan, Karaman-ili demek olup, beylerine *Sul-tan-ı Yunan* denirdi, bk. İbn Zahirî'l-Hanefî, *Keşfu'l-Gumem* : *Sultan-ı Yunan Mehmed b. Karaman*. Kırş. Hatîb-oğlu, *Ferah-nâme*, ngr. Ş. Tekindağ, «İzzet Koyunoğlu kütüphanesinde bulunan türkçe yazmalar üzerinde çalışmalar», *TM*, XVI, EK I, s. 156.

44 Bk. *Divân*, s. 294 v.d.

45 Ölümü : H. 888 = M. 1483, bk. H. Edhem, *TOEM*, 3 (1328), s. 874, ki-tâbe nr. 31; Aynı, *Divân*, s. 55 v.d.: *رحمت المفسط تواریخ اجره اولدی تاریخی* Kasım Bey, Ebu'l-Hayr'a göre, Muharrem'in evasitında vefat etmiştir, bk. *Fetüh-nâme*, Bibl. Nat. fonds Turc. Nr. 117, 117/a.

Aynı, Kasım Bey'i öldürenin⁴⁶ Aksaray Kadısı olduğunu belir-tir :

*Yezidi Aksarâ Kadısı me'ûn
Hüseyn'in nesline vurdu bıçağın
Bu zulmi görmedi bir kimse dâhi
Düzelden hak gözün kara ve âğın
Bana adl eyle ey şeh başniçün
Elini kes ânın togra ayağın (s. 58)*

III. Karaman Kütüphanesi.

1. Evhadüddin Kirmânî, *Menâkıb-nâme*, Fars. Yazma, nr. 2.

Meşhur şâir ve sûfi Evhadüddin Kirmânî (öl. 1213)⁴⁷'nin bu *Menâkıbnâmesi*'nin son varakları kenarına zamanında yazılmış Ka-raman-oğulları ile ilgili çok önemli kayıtlar bulunmaktadır :

(i) *Vefât-ı merhûm-ı mağfûr saîd-ı şehid Meliku'r-Rûm ve'l-ermen Emîr muazzam mevla mulûku'l-Arab ve'l-Acem sâhibü'l-hay-rât ve'l-müberrât Sultan(?) ve'l-Müslimîn Tâci'd-Dünya ve'd-Din es-Sultan İbrahim b. Mehmed b. Alâeddin b. Karaman nevvera'llahu fadlehüm ve tibe serâhüm fi Âhiri's-sene fi evâhiri Zi'l-Hicce sene semân ve sittin ve semânme.*

46 Şikâri, Kasım Bey'in, kethüdâsı Hocaddin (= Hocendî-oğlu) tarafın-dan otuz beyle birlikte, Kesel-Yaylağı'nda, Bayezid'in emri ile, zehirlendiğini zikreder :

*Sunub câm-ı ecel sâkiy-i devrân
Ânu nûş eyledi Âl-ı Karaman
Gidüb bunların devr-i zamânı
Ecel çün kimseye virmez âmdanı, s. 206.*

47 Tasavvuf ehli olarak Anadolu'da büyük bir göhrete sahip olan Şeyh Evhadüddin el-Kirmânî, H. 602-1205'de İbnü'l-Arabî ile görüşmüş (bk. Lâmi'i, *Neşehâtü'l-Uns tercümesi*, İstanbul, 1289, s. 409), Mevlânâ kendisine hürmet et-tiği gibi, Sadreddin-i Konevî de, ölümünde mezarının altına Şeyh Evhadüddin'in seccâdesinin yayılmasını vasiyet etmiştir, bk. *Vasiyyetü's-Şeyh Sadreddin inde'l-vefât*, ngr. O. Ergin, *ayn. esr.*, ŞM, II, 82.

Bu kayıdla lâkabı Tâciüddin olarak bilinen İbrahim Bey'in⁴⁸ 868 senesi Zilhiccesinin sonunda vefât ettiği anlaşılmaktadır. Kaynak ve kitâbelerde İbrahim Bey'in ölüm tarihi 868 olarak gösterilmekle beraber⁴⁹, ayı tasrih edilmemiştir. Es-Sehâvî, İbrahim Bey'in ölmü tarihini ed-Dav' (I, 155)da Zilka'denin evâhiri veya evâili, *Vecizü'l-Kelâm* (145/b)da, Rebiülevvel olarak kabul etmektedir. Öte yandan G. Weil, sehl-i Zilka'de veya I Zilhicce 868 tarihlerini kabul eder (bk. *Geschichte der Chalifen*, Stuttgart, 1862, V, 31) ki, bu husus, yukarıdaki kayıdla da bağdaşmaktadır. Anlaşılan bu kayıd, İbrahim Bey'in ölümü sırasında Lârende (= Karaman)'de bulunan birisi tarafından yazılmıştır.

(ii) *Vefât-ı Alâeddin Bey b. Halil Bey b. Karaman fî târihi sene ihda ve semânmié.*

Burada bahis konusu olan Alâeddin, Yarcâni'nin Farsca *Karâmân-nâme'sini* takdim ettiği Ebu'l-Feth Alâeddin Ali Bey'dir; doğru olarak Halil Bey'in oğlu olarak gösterilmiştir. Zirâ, kitâbelerde Alâeddin b. Halil şeklinde kayıtlı bu ismi⁵⁰, Van Berchem, Alâeddin Halil şeklinde, tabi'i yanlış olarak okumuştur⁵¹ki, bu yanlışlığı H. Edhem Bey de tekrarlamıştır⁵². Bununla beraber, H. Edhem, Karaman-oğlu II. İbrahim Bey nâmına yazıldığını belirttiği bir *vakf-nâme*'ye istinâden, ismi doğru olarak tespit etmiştir⁵³.

Bu suretle, zamanında ve doğru olarak kaydedilen Alâeddin Bey'in ölüm tarihi, kaynaklarda 794 = 1397 ile 800 = 1397 senele-

48 Kitâbelerinde aynı lâkabla zikredilen İbrahim Bey'in, Memlûkluk kaynaklarında lâkabı *Sârimüddin*'dir.

49 Kaynaklar hak. bk. Ş. Tekindağ, «Son Osmanlı-Karaman münâsebetleri», *TD*, 17-18, s. 49, not. 27.

50 Bk. Avcioğlu, *Konya Mecmuası*, XXXV, 2089.

51 Bk. *Inchriften*, s. 116, kitâbe Nr. 160-162, not 2.

52 Bk. «Karaman-oğulları hakkında vesâik-i mahkûka», *TOEM*, II, 709 v.d.

53 Bk. *ayn. mak.*, *TOEM*, II, 831.

54 Kitâbe ve metinlerde bâzen : Alâdin علادين meselâ bk. Ayasofya Kütüphânesi 945 numaralı kitap : علادين بن قومان (Ayr. bk. *Karaman Eyâleti Vakıfları defteri*, ngr. F.N. Uzluç, s. 6).

ri arasında değişmektedir⁵⁵. Bu bakımdan 801-1398 tarihinin ayrı bir önemi vardır.

(iii) *Harîk-kerden-i leşker-i Şam Şehr-i Lârende fî evâhir-i şehr-i Recebül-mübârek li-sene ihdâ ve sittin ve semânmié* (861)

Karaman-oğlu İbrahim Bey'in 860 yılı Şa'banında (5. VII. 1456), bizzat Memlûkluk topraklarına hücum edip Tarsus, Adana ve Külek taraflarını istilâya teşebbüs etmesi üzerine⁵⁶, Memlûk Sultanı Aynal, Emîr silâh Hoşkadem'i büyük kuvvetlerle Karaman-ili'ne sevk etmiştir. Bir te'dip seferine çıktıkları anlaşılan Memlûklar, bu bölgede lüzumsuz taşkınlıklar yaparak⁵⁷, dört kaleyi zapt edip⁵⁸, Karaman askerlerinden pek çoğunu da öldürmüşlerdir. Yukarıdaki kayıddan anlaşıldığına göre, Memlûklar, Receb ayı sonunda Lârende şehrini de yakmışlardır⁵⁹.

(iv) *Def'a, harîk-kerden-i leşker-i Şam Şehr-i Lârende fî şehr-i Receb li-sene hamse ve tis'in ve semânmié* (895).

Bu kayıd da çok önemlidir. Zirâ, II. Bayezid devrinde Çukur-Ova'da Memlûklarla yapılan savaşların⁶⁰ son safhasında, 895 = 1490'da, Atabekül'-asâkir Emîr Özbek, Alâüddevle'yi Osmanlılara karşı korumak maksadiyle önce Külek önlerine gelmiş, Memlûkluk

55 Bk. M.H. Yınanç, «Bayezid», *IA*, II, 377; Ş. Tekindağ, «Karamanlılar», *IA*, VI, 323. Krş. *Tarihî Takvimler*, ngr. O. Turan, s. 50, 54; Atsız, *Osmanlı tarihine ait Takvimler*, I, İstanbul, 1961, s. 22, 27 (H. 800).

56 Bk. İbn Tagrı-birdî, *Nucûm*, Ayasofya Ktp. Arab. Yazm., Nr. 3499, VII, 240; Aşıkpaşa-zâde, *Tevârih-i âl-i Osman*, ngr. 1332, s. 229.

57 Bk. İbn Tagrı-birdî, *Havâdis*, II, 301, 316; İbn İyâs, *Bedâ'î'ü's-Zuhûr fî Vekayî'üd-Duhûr*, Mısır, 1311, II, 59 : *وشن فيها الغارات واخرى غالب بلادهم وقطعوا الاشجار التي بها...*

58 *واستولوا على اربع قلاع من بلادهم* bk. es-Sehâvî, *Vecizü'l-kelem*, Köprülü Ktp. Arap. Yazm. Nr. 1189, 133/b.

59 Memlûkların bu bölgedeki tahribatları yanında çıkardıkları yangınlar hak. bk. *Târihu'l-Meliki'l-Eşref Kayıtday*, Bibl. Nat. fonds arabe, Nr. 5916, 70/6. Bu tahribatın Kahire'deki aktisleri hak. bk. İbn Tagrı-birdî, *Havâdis*, II, 302, 316 v.d., *Nucûm*, VII, 246, 250, 252; İbn İyâs, *Bedâ'î*, II, 59.

60 Bu savaşlar hak. bk. Şehabettin Tekindağ, «II. Bayezid devrinde Çukur-Ova'da nüfûz mücadelesi, İlk Osmanlı-Memlûkluk savaşları (1485-1491)», *Belleten*, 123 (1967), s. 345 v.d.

elçisi Mamay el-Hâseki'nin İstanbul'da tevkif edilmesi üzerine ileri yürüyüşe geçerek Kayseri'yi kuşattığı gibi⁶¹, Niğde, Ereğli, Lârende ve Aksaray taraflarını da yağmalatmıştır⁶². Ancak, bu sefer, Cânbulât el-Gûri'nin Kayıtbay'a bildirdiği gibi, bir tahrip hareketinden ileri gitmemiş, Memlûkların Osman-ili (= Anadolu)'nde Müslüman kadınlara revâ gördükleri muameleler, çağdaş müellifler tarafından tenkid edilmiştir. Nitekim, İbn Tûlûn, Mısır'a dönen âsi ve serkeş askeri azarlayan Kayıtbay'ın, onlara yaptıkları şeyin faydasızlığını belirttikten sonra, Osman-oğlu ile arasını daha da bozduklarını söylediğini zikreder⁶³. İşte, yukarıda belirtilen kayıd, Memlûkların bu sefer sırasında Lârende'yi yaktıklarını da belirtmektedir.

(v) *Vefât-ı merhûmeyn-i mağfureyn Mustafa ve Alâeddin ev-lâd-ı Mahmud b. Yusuf Ağa fî evâhir-i şehri Remazan-ı'l-Mübârek li-sene isnâ ve sittin ve semânîe,*

2. Ahmed b. Muhammed, *Menâkıb*, Arap. Yazm. Nr. 8.

694 = 1295'de Kahire'de, el-Melikü'n-Nâşır Muhammed (1293-1341) zamanında, Şihâbüddin Ebi'l-Abbâs Ahmed b. Umer el-ensârî el-Mersa'l-İskenderî nâmına kaleme alınan bu eser, bir mukaddime, 10 bâb ve bir hâtimeyi ihtivâ etmektedir.

3. Eş-Şeyh Ali b. Celâl b. Muinüddin el-Lârendî, 835-1432'de Karaman-oğlu II. İbrahim Bey zamanında yazılan Farsça gramer, Nr. 29.

4. El-İmâmu'l-fâdil Seydi's-Şerif Ebû Abdellâh Muhammed b.

61 Bk. İbn İyâs, II, 264; İdris-i Bitlisi, *Heşt Bihîşt*, Fars. Yazma, Nuruosmaniye Ktp. Nr. 3209, 546/b; Aşıkpaşa-zâde, s. 239.

62 Bk. İdris-i Bitlisi, 546/b; Kemalpaşa-zâde, *Defter VIII*, Ali Emiri Ktp. Nr. 32, 54/a.

63 ان السلطان عتب على العسكر حيث جاؤا ولم يعلموا شيئاً بل غلثوا الخواطر به وبين ابن عثمان بلا فائدة ،

bk. *Das Tübingen Fragment Chronik des Ibn Tulun, 3 Jahz, Geisteswissenschaftliche Klasse, Heft 2*, Berlin, 1926, s. 162, str. 19-20; ayn. müel. *Mufâkahu'l-Hullân fî Havâdisi'z-Zamân*, ngr. M. Mustafa, Kahire, 1381/1962, s. 130, str. 3-4. Kemalpaşa-Zâde, Kayıtbay'ın özür dileyerek: «benim irâdetim ve ihtiyarım ile değildi» dediğini zikreder, bk. *Defter VIII*, 45/b.

eş-Şeyh es-Sâlih, *Kitâb Nuzhetu'l-evkât min ilmi'l-muteyyikât fi'l-ilmî bi'l-muğanırât*, Arab. Yazma, Nr. 38.

Şam Nâibi Mancak (= Muncuk)⁶⁴ nâmına Kahire'de telif edilmiş olup, 813 = 1410'da istinsah edilmiştir.

5. Muhammed b. el-Ferâ'i, *Dibâcetü'l-Misbâh min Fevâ'idî garâyibi'l-Miftâh*, yazılışı : 871 = 1467, Nr. 41.

Bir kozmografya kitabı olan bu eserin sonunda iki önemli kayıt bulunmaktadır :

(i) *Karaman-oğlu ihrâc oldığının tarih fî târih sene 905.*

Burada bahis konusu olan Karaman-oğlu, Aşıkpaşa-zâde (s. 260 v.d.)'de «*Düzme Karaman-oğlu*» olarak belirtilen, Sâdeddin (II, 105)'de ise, II. İbrahim Bey'in İran'a kaçan kardeşi İmirze (= Mirzâ) oğlu Hacı Hamza'nın oğlu Mustafa'dır⁶⁵. Bu Karaman-oğlu, 905 = 1500'de, Bayezid'in Mora'da seferle meşgul olduğu bir sırada, Karaman Sipâhilerinin teşviki ve Varsakların desteği ile, Karaman-ili'nde bâzı yağma hareketlerinde bulunup, Lârende şehrini de kuşatmıştır. Modon'da bulunan Bayezid'in gönderdiği emir üzerine, Amasya Vâlisi Sultan Ahmed ile Karaman Vâlisi Şehzâde Şehinşâh'ın oğlu Beyşehir hâkimi Şehzâde Mehmed, isyanın bastırılmasına memur olmuşlardır. Bu arada Dulkadir-oğlu Alâüddevilâ'nin oğlu Şâhruh da bu kuvvetleri desteklemiştir⁶⁶. Bu suretle harekete geçen kuvvetlerin öncüsü olan Şehzâde Mehmed sür'atle Lârende'ye gelmiş, Mustafa ise, maiyetindeki Varsak Boy beyleri ile Taş-ili'ne sığınmak zorunda kalmıştır. Zehzâde Mehmed, Sultan Ahmed'in gelmesi üzerine Mustafa'nın ardından gitmek istedi ise de, kışın yaklaşması üzerine sefer ertesi seneye bırakıldı. Nitekim, 906 =

64 Dimaşk Nâibi Emir Seyfeddin Mancak el-Yusufî (ö. 776=1375) nin biyografisi hak. bk. İbn Tûlûn eş-Şâlihî ed-Dimaşki, *İlâmu'l-Vera bimen veliye nâiben mine'l-Etrâk bi-Dimaşki's-Şam-ı'l-kübrâ*, Kahire, 1973, s. 23 v.d., 26. Mancak'ın Dimaşk'daki câmisi hak. bk. H. Sauvaire, «Description de Damas», *JA*, 1896, s. 251 v.d.

65 Ayr. bk. Kemalpaşa-zâde, VIII, 96/a.

66 Bk. Sâdeddin, II, 105.

1501'de Lârende'ye gelen Mesih Paşa, Taş-ili'ne giderek Ugadı nâhiyesi'nde bir kale inşâ edip içine Yeniçeri ve Azab askeri komuş, mukavemetin faydasızlığını anlayan Varsak Boy beyleri Mustafa'yı yalnız bırakmışlardır. Bunun üzerine Karaman-oğlu kıyâfet değiştirek Tarsus'a, oradan da Haleb'e kaçdı; fakat, Haleb vâlisi tarafından yakalanarak habse atıldı ve bir daha da adından bahsedilmedi⁶⁷.

(ii) *Et-Tarih-i tecdid-i Medrese-i Musa Bey tâbe serâh (905)*

EK I

İbnu'l-Uleyyif (Ahmed b. el-Huseyn b. M), 918 = 1512'de Mekke ile Medine'deki vazifelilere yaptığı yardımlardan dolayı II. Bayezid'e teşekkür etmek maksadiyle *ed-Dürrü'l-manzûm fi Menâkıbı's-Sulân Bâyezidi Melikı'r-Rûm* adında kendi zamanına kadar gelen bir Osmanlı tarihi kaleme almıştır (bk. Fatih Ktp. Arap. Yazm. Nr. 4357). Bu önemli eser, İbn Fahd (*Cevâhiru'l-hısân fi menâkıbı's-Sulân Suleyman b. Usmân*, Dârülmisnevî Ktp. Nr. 370) ile Kutbeddin en-Nehrevâli el-Mekki (*el-Plâm bi-â'lâmı Beyti'llahi'l-Haram*, nşr. F. Wüstenfeld, *Chr. d. Stadt-Mekka*, Leipzig, 1857, III, 261, v.d.) tarafından kullanılmış, Kâtip Çelebi (*Keşfu'z-Zunân*, I, 735) kitabın ve müellifin adını zikretmekle iktifâ etmiştir. Fr. Babinger ise, âdeti olduğu üzere, eseri görmeden yanlış fikir yürütmüştür, bk. *GOW*, s. 34, not 1.

⁶⁷ Bk. Kemalpaşa-zâde, VIII, 96/a v.d., Sâdeddin, II, 107; Müneccimbaşı, *Sahâ'ifü'l-Ahbâr*, III, 428.

EK II.

Pervâne'nin himâyesinde Niğde beylerbeyi olarak şöret kazanan Hatir-oğlu Serefeddin Mes'ud (bk. Aksarâyî, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, s. 74, 97. Krş. Ebû Bekr b. ez-Zekî, *Ravzatü'l-Küttâb*, nşr. Ali Sevim, Ankara, 1972, s. 236)'un, Konya'nın ileri gelenleri ile sıkı münâsebetleri vardı (Mevlânâ ile olan dostluğu hak. bk. *Mektûbât-ı Mevlânâ*, nşr. F. N. Uzluk, s. 69, 78). Pervâne'nin III. Gıyâseddin Keyhüsrev'i Selçuk tahtına çıkarıp Abaka'nın yanına gittiği bir sırada Niğde'de isyân edip (bk. Aksarâyî, s. 101 v.d., *Anonim Selçuknâme*, nşr. F.N. Uzluk, s. 53; el-Küttübî, *Uyûnu't-Tevârih*, Köprülü Ktp. Arap. Yazm. Nr. 1121, XXI, 49; Yusufî, *Hâmûşnâme*, Fars. Yazm. Köprülü Ktp. Nr. 1597, 104/a), Memlûklü Sultanı Baybars'la işbirliğine girişti ise de, Memlûkların geç harekete geçmeleri üzerine Moğollar tarafından öldürüldü (Tafsilat için bk. Ş. Tekindağ, *Şemsüddin Mehmed Bey zamanında Karamanlılar*, TD, 19 1964, s. 86; ayn. müel., *Karamanlılar*, İA, VI, 318 v.d.).

EK III.

XIII. yüzyılın büyük idâre ve ilim adamlarından olup, en değerli tarihçilerden sayılan Alâeddin Ata-Mekik (öl. 1282)'in kardeşi olan Şemseddin Muhammed Cuveynî (ölö 1284), Abaka'nın veziri olarak, bütün Orta-Doğu'da haklı bir şöhrete sahip olmuş, 1277'de, Baybars'ın Anadolu seferinden sonra bu bölgeye gelen Abaka'nın Sivas halkını tamamen yok etmesini önlemiş (Sivas'daki Çifte-Minâre, inşâsı : 1271, Cuveynî'nin eseridir), yine aynı senede Abaka'nın kardeşi Kongurtay'ın yanında Anadolu'ya gelerek (kendisine sunulan arabça kaside, bk. Ebû Bekr b. ez-Zekî, *Ravzatü'l-Küttâb*, s. 217 v.d.), bu ülkenin gelirini Moğol mâlî sistemine göre yeniden düzenlemiştir. Çağdaşı İbn Bibî, Cuveynî'yi «*Hidiv-i muazzam-sâhib-i muazzam-destûr-ı mükerrrem Sulânü'l-vüzerâ fi'l-âlem Şemsü'd-Dünya ve'd-Devle ve'l-hak ve'd-Din-i a'zâm İnanc ulug Kutlug Sâhib-i divân-eazza'llahu*

nasrahu ve sâafe kadrehu» olarak tavsîf eder (bk. *el-Evâmirü'l-Âlâ'iyye*, nşr. A.S. Erzi, I. Tıpkıbasım, Ankara, 1956, s. 701). Cüveynî'ye bir mektup göndermek isteyen Ebû Bekr, ona : «*Hazret-i Hüdâvendigâr eâzîm-i devrân destûr-ı İnan-u-Turan Şemsü'd-Dünya ve'd-Dîn ebbeda'Uahu devletehu»* sıfatlarını verir, bk. *Ravzatu'l-Küttâb*, s. 178.